

Sju farliga växter i vår närhet

Växter och grönska hör sommaren till, men allt som är grönt är inte skönt; inte på sommarängen, inte i skogen, inte ens hemma i trädgården. Torbjörn Tyler, växtekolog vid Lunds universitets naturvetenskapliga fakultet, listar här sju växter som kan vara farliga. Antingen genom kontakt med huden eller genom att man får i sig växtens gift.

Jätteloka (*Heracleum mantegazzianum*) är fytotoxisk, vilket innebär att då växtsaften utsätts för solljus skapas ett ämne som kraftigt irriterar huden. Hos människor kan det leda till kraftiga brännblåsor som kvarstår i flera veckor och som i värsta fall lämnar efter sig svårläkta ärr eller eksem.

Växtsaften hos jättelokans mer sällsynta släktingar, tromsöloka och hörsneloka, är också fytotoxisk och ger upphov till samma besvär och skador.

Samtliga tre lokor har ursprungligen importerats till Sverige som prydnadsväxter. Idag finns jätteloka i hela södra Sverige och längs Norrlandskusten. Jätteloka är den största örten i Sverige. Fullvuxna plantor är 2-4 meter höga med 5-10 centimeter bred stjälk och vasstflikiga, blanka, mörkgröna blad mer än metern långa. Hörsneloka förekommer på Gotland och tromsölokan i inre Norrland. Lokorna växer ofta kring bondgårdar, längs åkerkanter och övergödda vattendrag samt i stadsmiljöer. Allra vanligast är de vid reningsverk och kloakbrunnar.

Palsternacka (*Pastinaca sativa*) växer vilt i södra Sverige där den är relativt vanlig. Palsternacka är fytotoxisk på samma sätt som jätteloka. Kombinationen växtsaft från palsternacka och solljus ger upphov till kraftiga brännblåsor som kan kvarstå i flera veckor och i värsta fall lämna efter sig svårläkta ärr eller eksem.

Palsternacka växer ofta i gräsmattor och vid badstränder. Eftersom den är vanlig på platser där människor vistas barfota är det troligt att fler drabbas av hudproblem efter kontakt med palsternackans växtsaft än av jätteloka.

Palsternacka påträffas ofta längs landsvägar och åkerrenar samt i gräsmattor, på stränder och i städer i hela södra Sverige.

Mose brinnande buske (*Dictamnus albus*) odlas som prydnadsväxt i många trädgårdar i södra Sverige. Den är kraftigt fytotoxisk, det vill säga växtens saft i kombination med solljus kan leda till kraftiga brännblåsor på huden. Blåsorna kan kvarstå i flera veckor och kan lämna efter sig svårläkta ärr eller eksem. Mose brinnande buske är en trädgårdsväxt och påträffas ytterst sällan som vildväxande i naturen.

Malörtsambrosia (*Ambrosia artemisiifolia*) och i synnerhet dess pollen är extremt allergiframkallande. Många pollenallergiker är mycket känsliga och människor som inte är allergiska riskerar att bli allergiska om de regelbundet kommer i kontakt med malörtsambrosia och dess pollen.

Malörtsambrosians frön är mycket vanliga i fågelfröblandningar och ibland även i blomster- eller gräsfröer som importerats från varmare länder. Därför påträffas malörtsambrosia ofta under fågelbord eller på andra platser i trädgårdar. I Sverige blommar den på senhösten och hinner troligen aldrig bilda mogna frön.

Stormhattar (*Aconitum* spp.). Många växter omgärdas av rykten om sin giftighet, oftast är ryktena starkt överdrivna. Vad gäller stormhattar, både den vilda nordiska och den odlade trädgårdsstormhatten, motsvarar ryktet verkligheten. Båda arterna är så giftiga att det kan vara farligt att slicka på fingrarna om man har tagit i växten. Den som hanterar växten bör definitivt aldrig äta något utan att först ha tvättat händerna grundligt. Själva beröringen av växten är emellertid inte farlig eftersom giftet inte tränger genom huden.

Nordisk stormhatt växer vilt i norra och mellersta Sverige. Ofta hittas den längs fjällbäckar och på stränder i Norrlands skogsland. På övergiven odlingsmark kan den bilda mycket stora bestånd. Trädgårdsstormhatt odlas som prydnadsväxt i trädgårdar. Den kan även påträffas förvildad i anslutning till gamla trädgårdar.

Stormhattarna är perenna och 1-3 meter höga. Blommorna är vita eller blå och har formen av hjälmar eller upp och nedvända krukor.

Odört och sprängört (*Conium maculatum* och *Cicuta virosa*) är två besläktade växter som (liksom stormhattarna) är så pass giftiga att man måste vara försiktig efter att ha hanterat dem. Enbart kontakt är inte farligt eftersom giftet inte tränger genom huden, däremot kan det vara farligt att slicka på fingrarna eller hantera matvaror efter kontakt med odört eller sprängört.

Båda arterna liknar, och kan därmed förväxlas med, vissa ätliga växter (morot, palsternacka, hundkex) och även arter som används som kryddor (körvel, koriander). Förväxlingsrisken ökar också eftersom vare sig odört eller sprängört sägs smaka illa.

Odört är relativt ovanlig i södra Sverige men förekommer längs kusterna. Den hittas främst vid bondgårdar och i trädgårdar.

Sprängört är ganska vanlig i nästan hela landet. Sprängört växer bara på blöt och sumpig mark.

Brännässla (*Urtica dioica*) har brännhår på stam och blad. Vid beröring avger brännhåren ett nervgift som ger upphov till sveda som efter några timmar övergår i klåda. Besvären varar sällan mer än ett dygn. Mängden brännhår på brännässlorna varierar kraftigt mellan olika bestånd. Plantor som blivit plockade eller betade brukar efteråt producera fler brännhår som försvar. Det innebär att brännässlor i trädgårdar ofta är obehagligare att komma i kontakt med än brännässlor i skogen.

Brännässla är vanlig i hela landet. Plantorna trivs bäst i näringsrik jord och den påträffas därför främst runt bondgårdar, på åkermark och i trädgårdar. Brännässlor är betydligt vanligare i jordbruksbygder än i skogsbygder.

För mer information

Torbjörn Tyler, museiintendent biologiska museet
Lunds universitet, biologiska institutionen
+46-46-222 42 34
torbjörn.tyler@biol.lu.se

Presskontakt
Jan.olsson@science.lu.se
046-2227186